

הזרעה מלאכותית והפריית מבחנה

חגיגה יד עמוד ב

שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו לכ"ג מי חיישין לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא, אמר להו דשמואל לא שכיח וחיישין שמא באמבטי עברה, והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת, מעיקרא נמי יורה כחץ הוה.

חלקת מחוקק אה"ע סימן א' סק"ח

יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר. ובלקוטי מהרי"ל נמצא שכן סירא הי' בנו של ירמיה שרחץ באמבטי כי סירא בגי' ירמיהו ע"ש

בית שמואל סימן א ס"ק י

כתב בח"מ יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פ"ו ואם נקר' בנו לכל דבר, ויש להביא ראיה מ"ש בהגהת סמ"ק והב"ח הביא ב"ד סי' קצ"ה אשה מוזהרת שאל תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזירה שמא ישא אחותו מאביו נשמע דהוי בנו לכל דבר:

ט"ז אבן העזר סימן א ס"ק ח

בחלקת מחוקק כתב יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם האב קיים פ"ו ונקרא בנו לכל דבר והביא הב"ש ראיה ממ"ש הב"ח ביו"ד סי' קצ"ה אשה תוהר שלא תשכב על סדין ששכב עליו איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו נשמע דהוי בנו לכל דבר עכ"ל ואין זה ראיה דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן בפרט במידי דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק ד

ברם מסופקני, וביותר לפי נימוקיו שפירט החסדי דוד, דאולי כל אלו הפוסקים לא חלקו על הב"ש והמל"מ לומר דלא קיים פ"ו"ר אלא דוקא על אופן של אמבטי או סדין שהאיש שהוציא או זב ממנו הש"ז לא כיוון מתחילה בהוצאת זרע זה למטרת הולדת זרע כלל, וזרעו יצא ממנו לאיבוד מבלי שום מטרת הולדה כלל, ורק אח"כ איתרמי שאשה נתעברה מזה לכן קסברי הני רבנן שבדרך זאת לא יכול הולד להתיחס אליו כבנו לכל דבר ושיחשב לו עי"כ כאילו קיים פ"ו"ר, אבל בגוונא של כגון נידוננו שהאיש נותן מתחילה ש"ז לשם מטרת הולדה שיכניסו אח"כ הזרע לתוך רחם אשה יתכן שבכה"ג יודו גם הם שנחשב כבנו לכל דבר אף להקל ומקיים בו גם פ"ו"ר, דבכה"ג בשעה שמטיח זרעו אפשר דלא מיקרי שעבר על השחתת זרע, על חלק זרע זה שמכניסים אח"כ לרחם אשה, ואפשר דנקרא זה כאילו מקיים בקום ועשה וכאילו מידו באה כן. אבל אין הכרח לזה, כי סוף סוף הרי גם בכה"ג לא קרב זה מיהת אל אשה כלל, ובעד בצע כסף הוא שנתן מזרעו לך, והאשה נתעברה עכ"פ מבלי פעולה של קום ועשה מצידו להפעלת העיבור, יתר על כן, הרי בכאן באה אח"כ פעולת הרופא המכניס הש"ז לתוך הרחם ע"י המזרקה וזהו שמפעיל חזרה הש"ז לתוך רחם האשה, ובלי זה הרי הש"ז של האיש הזה מושלכת כאילו על העצים ועל האבנים, ואיך נוכל לזקוף זה איפוא כמעשה מצד נותן הזרע.

שו"ת הר צבי אבן העזר סימן ד

ואפילו להמצדדים לומר דבנולד ע"י אמבטי אינו בנו לכל דבר כספיקו של הח"מ דלעיל, היה נ"ל לפי מה שכתב הט"ז - דלא קיים פ"ו"ר משום שלא עשה מעשה כלל בפועל לשם קיום המצוה, וכ"כ בשאלת יעב"ץ שאינו מקיים מצות פ"ו"ר כשאינו עושה שום מעשה לקיום המצוה, אבל בהזרעה מלאכותית כיון דמוציא זרע לשם כך, וגם מה שהרופא עושה הזריקה יש לדון שהוא שלוחו של הבעל ושלוחו כמותו, אין מקום לומר שלא קיים פ"ו"ר.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רסח

אבל בנ"ד לכאורה י"ל שאין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה ואף שהוא רק ספק תיקון. כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות יו"ד דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עו עמוד א

אמר רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל: ניקב בעטרה עצמה ונסתם, כל שאילו נקרי ונקרע - פסול, ואי לאו - כשר. שלח ליה רבא בריה דרבא לרב יוסף: ילמדנו רבינו, היכי עבדינן? א"ל: מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקרי, ומקרי וחזינן ליה. אמר אביי: אטו כ"ע יעקב אבינו הואי, דכתיב ביה: כחי וראשית אוני, שלא ראה קרי מימיו? אלא אמר אביי: מעברין קמיה בגדי צבעונין. אמר רבא: אטו כ"ע ברזילי הגלעדי הוא? אלא, מחוורתא כדשנין מעיקרא.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימנים ע-עא

אבל בכאן כיון שרשאי בתשמיש עם אשתו אין לעשות ע"י הרהור באשה וע"י נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי אלא בתשמיש ואם להבדיקה טוב בהלבשת הכיסים על אברו בשעת תשמיש הוא עדיף כיון שדעת הגר"ח ע באחיעזר שהוא דרך תשמיש לענין אשה שסכנה לה להתעבר אף שלדעתי לא מסתבר זה כלל אבל עכ"פ הא הגר"ח ע סובר כן. ואם זה לא טוב לבדיקה אז יהיה רשאי לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך בקבוק. ושמעתי שגם הגאונים מדור הקודם התירו זה לבדיקה.

ולבעול בבית הרופא והרופא יקבץ הזרע ממעי האשה אף אם יהיה זה טוב לבדיקה הוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן אלא יעשה

וצריך לומר משום שלהוציא בידיים וכלים איכא איסור אחר מקרא דלא תנאף דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ואיסור זה הוא איסור מצד עצמו וזה לא הותר אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים שלא הותרו איסורין לזה

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קוני' רפואה במשפחה פרק ד
ולד הנולד על ידי הפרייה מלאכותית (או אמבטי) יש אומרים שמתייחס אל נותן הזרע והוא כבנו לכל דבר, ויש אומרים שרק לחומרא אמרינן שמתייחס אליו ולא לקולא, ויש סוברים שאפילו אם הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן מצות פריה ורביה. ויש שחולקים על כל הנ"ז שבסעיף הקודם וסבירא להו שכן כזה אינו מתייחס אחר נותן הזרע כלל.
להוציא ש"ז מהבעל להכניסו ברחם אשתו באמצעות הזרקה - מלאכותית, כל עוד שיש תקוה שיוכלו להבנות כדרך כל הארץ אין להתיר לעשות זאת.

אם עברו כבר עשר שנים מנשואיהם, או שהתברר כבר עפ"י רופאים מהימנים שלא תוכל בשום פנים להתעבר מבעלה בדרך הרגילה נחלקו הפוסקים האחרונים אם ואימתי יש להתיר בכה"ג לעבר אותה מש"ז של בעלה באמצעות הזרקה - מלאכותית. ישנם שאוסרים לגמרי מכמה בחינות וחששות, ענייניות ועובדתיות. וישנם שמתירים אבל רק בימי טהרתה, ויש מקום להתיר גם סמוך לוסתה. וישנם שמתירים גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא. וקצתם של אחרונים מתירים לעשות זאת אפילו בימי נדותה.
במקרה של הוראת - היתר להוציא מזרע הבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבבו חלילה בזה זרע של איש אחר, וכל חיסרון פיקוח כל שהוא מכך עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא חלילה על הזוג חורבן במקום בנין.
יש לחזר לעשות כל טצדקי בדרכי ההלכה והרפואה טרם שיגיעו לידי כך להצרכת הוראת היתר להפרות האשה מבעלה באמצעות הפרייה מלאכותית.

שו"ת יביע אומר חלק ב - אבן העזר סימן א

כלל העולה מכל דברינו בזה, כי איש ואשה שישבו עשר שנים יחדיו ולא זכו להבנות, ואחר טיפול ממושך ברופאים, הסכימו לפחות שני רופאים מומחים שאין עצה אלא בדרך זו, שהבעל יקלח זרעו לתוך צנצנת והם יזריקו את הש"ז לתוך רחם האשה, ורק אז תתעבר האשה ותלד, אפשר להקל בזה. ואם יש הכרח גמור יכולים לעשות כן גם בתוך ימי נדתה. אלא שעליהם להקפיד שלא יתחלף זרעו של הבעל בזרע של איש אחר

שו"ת יביע אומר

מסקנא דדינא לגבי תינוק מבחנה שנראה שדינו שוה למה שהתירו האחרונים להתיר הזרקה זרע הבעל לרחם האשה, כשאי אפשר בשום פנים לאשה להכנס להריון באופן אחר, כדרך כל הארץ. וצריך להשגיח מאד שלא יוחלף זרע הבעל בזרע של איש אחר, ומה טוב שיהיה הדבר על ידי שני רופאים דתיים בהשגחה מלאה משעת הוצאת הזרע עד הכנסתו לתוך הרחם. וראיתי למי שכתב לחלק ולאסור בנ"ד, ולא מצאתי יסוד נכון לחלק בזה. ואח"כ שמעתי שכן התירו כמה גדולים בדורינו. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן מה

- ראשית, בהזרעה - מלאכותית זרע הבעל מוכנס לתוך רחמה של האשה, ובין אם הפעולה מצליחה והאשה מתעברת מזה ובין אם אינה מצליחה, בכל אופן שהוא אין כאן הוצאת זרע לבטלה בהיות והכל הוכנס אל תוך הרחם, ודינו של זה כדין כל אלה שחיים עם נשותיהם באופן טבעי ולא מולידים, אבל בהפרייה מלאכותית בתוך מבחנה הרי אם הפעולה אינה מצליחה ולא חלה הפרייה, הא יוצא שהבעל הוציא זרע לבטלה על העצים ועל האבנים.
- אבל בהפרייה - מלאכותית בתוך מבחנה הא באה היא בגלל חיסרון ומניעה מצד האשה בזה שפתח או חלל החצוצרה שלה סתום עקב דלקת, או סיבות אחרות, שבגלל זה לא תוכל הביצית לעבור את אזור החסימה ולהגיע אל חלל הרחם, אבל לבעל אין בעיית פריון, ואם כן בכגון דא יש לומר שקיים בכה"ג כלפי הבעל איסור של הוצאת זרע לבטלה.
- אלא גם זאת דיתכן שבכהאי גוונא יודו כולם שאינו מקיים על ידי כן מצות פריה ורביה, כי קיים הבדל ומרחק גדול בין הזרעה לבין הפרייה, והוא זה, דבהזרעה מלאכותית הרי ההזרעה נעשית באופן ישיר באותו מקום שנעשית ההזרעה הטבעית, ורק בגלל איזה עיכוב מצד הבעל (או מצד האשה) כנז', באים לעזרתו, וזרעו מוזרק ומוחדר אל תוך רחמה של האשה באמצעים מלאכותיים, ולאחר מיכן תהליך ההפרייה ברחם האשה וכו' שהוא זה המביא בפועל לקיום המצוה הוא כתהליך רגיל וטבעי של הריון,
- אבל בהפרייה מלאכותית אל תוך מבחנה אין כמעט כל אפשרות כזאת של השגחה כנז', דהרי לאחר שהזרע והביצית של בני הזוג מוצאים מהם, המה נלקחים כדי לתתם אל תוך מבחנה, ושלה ישלחו את בני הזוג לביתם, והמה נהיים בהעלם דבר מהם ונתונים נתונים המה בידי המומחים המטפלים, ומובאים אל המעבדה אשר נמצאים שם עוד הרבה מבחנות, ולפי התור והיכולת מכניסים אותם במחנה

לאור כל האמור בדברינו עד כה נלענ"ד להלכה דאין להתיר בשום פנים את ההפרייה המלאכותית במבחנה.